

Genetické zdroje králíků – moravský bílý hnědooký

Nejmladším národním plemenem zařazeným do genetických zdrojů králíků je moravský bílý hnědooký, od jehož uznání letos uplyne 25 let. Vzhledem k tomu, že ve světě (alespoň pokud máme informace) není chováno plemeno podobného exteriéru, je možná tím nejoriginálnějším českým a moravským příspěvkem v chovu králíků.

Historie šlechtění je ještě delší, na základě publikací ing. Fingerlanda v roce 1971 se chovatelé v organizaci v Otaslavicích na prostějovsku (nejznámějšími chovateli pak byli manželé Rolencovi z Vrahovic) inspirovali k zahájení křížení s cílem vyšlechtit bílé, hnědooké, nenáročné plemeno králíků. V roce 1972 tento kolektiv získal a sestavil devět kmenů 1.3, samci vždy činily malé a samice stříbřité žluté. Ve druhé generaci křížení se již objevila bílá mláďata, to ale byl stále samý začátek plemene, které bylo poprvé předvedeno na brněnské celostátní výstavě v roce 1975 (byť pod názvem „vídeňský králík hnědooký“).

Nutno ještě vzpomenout, že v šedesátých letech minulého století byl šlechtěn „východočeský hnědooký králík“ jako masné plemeno – jeho nejznámějším patronem byl Jan Dvořák z Třebovic. Nikdy však nebylo uznáno ani chováno v širším měřítku a zcela zaniklo.

Zcela zásadní podíl na šlechtění, propagaci a uznání v roce 1984 měl další z chovatelských velikánů ing. Antonín Sekanina z Telnice, okolí Brna se stalo rovněž jedním z center chovu, v Rajhradě byla uspořádána první speciální výstava a založen Klub chovatelů králíků (1987). Od počátků chovu se poměrně úspěšně podařilo naplňovat i mezinárodní ambice tohoto plemene, v osmdesátých letech například získal titul mezinárodní šampion na Interkanin 1986 Boženou Rolencovou, nebo úspěšné předvedení kolekce na evropské výstavě v Zuidlarenu Jiřím Jahodou. Přesto mezinárodnímu rozšíření a účinnější propagaci jsme ještě cosi dlužni (chybí např. početnější účast na evropských výstavách – letos v Nitře by to mělo být lepší).

Každé plemeno, každý barevný ráz má svá specifika, někdy je nesnadné přijít na kloub různým jevům nebo problémům, je obtížné hledat příčiny a východiska. V případě moravského bílého vzhledem k poměrně přehledné historii chovu, si dovoluji několik dosud nepublikovaných tvrzení.

Prvotním cílem tohoto šlechtění bylo dosažení zvláštního **exteriéru** – bílé barvy srsti a hnědým okem ve spojení s atraktivním typem malých plemen jakým disponuje Čm. První plemenným znakem jsou tedy barevné znaky srsti **podmíněné základním genotypem**. Že dosažení čistě bílé barvy srsti není jednoduchým úkolem, dokládají samotná zvířata, jejich výstavní výsledky, ale i množství odborných článků a diskusí o genotypu a jejich postupných změnách ve vzornících, o barvě drápů nebo o výskytu albinů (dané podle mého názoru snahou o vylepšení exteriéru použitím některého albinotického plemene o čemž se cudně mlčí) v populaci. Standard plemene je však jasný, bílá barva je jednoznačná a záleží jen na výběru a chovatelském umu, jak dokonalá zvířata v chovech a na výstavách uvidíme.

Další zásadní oblastí je **tvar a typ** – ani zdaleka bezproblémová skupina znaků tohoto plemene, zejména porovnáme-li populaci Mbh s plemenem vzniklým ve stejném období

(někteří autoři připomínají souběžné šlechtění obou plemen i na prostějovsku) ze stejných zakladatelů – Čm a Sž, tedy českým černopesíkatým. Ten se dlouhodobě jevil a jeví jako typově (hlava, uši, tělo) ale i tvarově (zejména utváření zádě) vyrovnanější, kvalitnější a líbivější. Zde se můžeme domnívat, že zakládající populace, zmíněných devět kmenů 1.3 (i pro tuto početnost) nepřinesla do základů tak optimální typ a tvar, na kterém by bylo možno *bezproblémově* šlechtit nové plemeno. S tímto dědictvím zakladatelů (používám termín genetická setrvačnost) se chovatelé Mbh „perou“ dodnes, byť jsou již některé velmi kvalitní a prošlechtěné chovy.

Základem exteriéru je rámec, **hmotnost** plemene, i tady můžeme vidět vývoj šlechtění Mbh, který ovlivňuje populaci dodnes. Původním záměrem byl chov malého nenáročného plemene, tomu odpovídal i výběr typicky malých rodičovských plemen – Čm a Sž. Záhy po uznání, koncem osmdesátých let chovatelé zjišťují, že nastavená hmotnostní stupnice není optimální, řada králíků přerůstala limit 3,25 kg, po roce věku chovná zvířata dosahovala údajně až 3,8 - 4 kg. Výběr chovných zvířat byl zprvu směřován k zachování rámce malého plemene, ale následně se začíná uvažovat o posunutí hmotnosti do skupiny středních plemen, s optimem na plný počet bodů 3,3 až 4 kg. Jedním z uvažovaných motivů bylo i zvýšení atraktivnosti plemene z pohledu masné užitkovosti a tím širší rozšíření v chovech. Vzorník od roku 1994 respektuje tyto návrhy chovatelského klubu a moravský bílý hnědooký je zařazen mezi střední plemena. V části populace to opět přineslo problémy s dosažením minimální hmotnosti, výběrem chovných zvířat se postupně daří zlepšit hmotnost. Například v roce 2003 dosahovali rodiče vrhů registrovaných v Centrální plemenné knize průměrné hmotnosti 3,43 a 3,38 kg (samci a samice), roce 2008 to již bylo 3,61 a 3,55 kg.

Významným typovým znakem je **tělo králíka** (někdy je v našem systému hodnocení králíků zastíněn řadou jiných plemenných znaků), které má obrovský dopad i na charakteristiky růstu a užitkovosti králíka. U Mbh je vzorníkem požadováno tělo krátké (opět pozůstatek po zakladatelích), což při optimální hmotnosti 3,6 – 3,8 kg nepovažují za nejlogičtější, stejně jako poměrně široce oblíbenou typovou unifikaci na typ „novozélandského bílého“.

Vliv původních zakládajících plemen dodnes projevuje ve **schopnosti nižšího denního příjmu krmiva u rostoucích králíčat** (denní příjem těsně nad 100 g kompletního krmiva ve věku 42 až 90 dní, to pak **podmiňuje konverzi krmiva**), a v závislosti na tom i v **nižší intenzitě růstu**, která je v tomto období mezi 26 až 30 gramy denně, to se více podobá malým plemenům. Na druhou stranu existuje značná variabilita, která je na druhou stranu výhodou pro selekci a další šlechtitelskou práci.

Vliv zakládajících plemen se projevuje dosud i v plodnosti – **počtu narozených mláďat** ve vrhu. V letech 2003 až 2008 bylo v centrální plemenné knize registrováno 566 vrhů moravských bílých hnědookých, ročně 65 až 109 vrhů, přičemž průměr počtu narozených mláďat se pohyboval v rozmezí 5,48 až 5,88, prakticky vůbec nejsou zastoupeny vrhy s počtem deseti a více králíčat. Podobné počty králíčat jsou charakteristické pro malá plemena, vysvětlení je opět možno hledat v původu plemene, pro mnoho chovatelů je výhodou početnost vrhů v rozmezí 5 – 7 narozených králíčat.

Užitkové vlastnosti nebyly rovněž u moravského bílého hnědookého předmětem šlechtění, zájem chovatelů byl vždy soustředěn na exteriérové znaky. Chovatelé oceňovali skromnost a využití tradičních objemných krmiv a to byl i jeden z původních cílů šlechtění tohoto plemene. V rámci ověřování vlastností národních plemen králíků byly v sedmitýdenním výkrmovém testu (věk 42 až 90 dnů) za standardních podmínek, při neomezeném (ad libidním) krmení kompletní granulovanou směsí vyhodnoceny následující základní parametry masné užitkovosti, které nejsou vůbec nezajímavé (konverze krmiva, jatečná výtěžnost nebo podíl nejcennějších masitých částí odpovídají masným plemenům v obdobných podmínkách) a jsou předpokladem pro produkci v tradičních chovech:

Základní hodnoty masné užitkovosti Mbh ve 3 měsících věku

Živá hmotnost před porážkou (g)	2188 - 2250
Denní přírůstky ve výkrmu (g)	25,92 – 29,9
Denní spotřeba krmiva (g)	103 - 112
Konverze krmiva	3,77 – 3,98
Jatečná výtěžnost (%)	60,25
Podíl zadek/JOT (%)	51,76
Podíl ledv. tuku (%)	2,38
Podíl kůže (%)	16,45

(Výsledky byly získány při řešení výzkumného záměru MSM 6046070901 na Katedře speciální zootechniky Fakulty agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů České zemědělské univerzity)

Stav populace Mbh v genetických zdrojích: V roce 1997, kdy byla zahájena soustavná práce v genetických zdrojích králíků, bylo do tohoto programu zařazeno pouze 50 chovných zvířat, nyní registruje v centrální plemenné knize 13 až 16 chovatelů od 70 až 90 samic, od jedné samice je v průměru registrováno kolem 4 králíčat, což je po českém strakáči druhý nejnižší počet - odrážející náročnost chovu a složitost výběru perspektivních králíčat do chovu. Populace moravských bílých hnědookých je poměrně neměnná, přesto je nutno zvažovat, co dalšího dělat pro její rozšíření. Počty registrovaných mláďat jsou rovněž v posledních pěti letech stabilní, zvýšení na dvojnásobek proti roku 2000 je velmi pozitivní.

Počty vystavených králíků na některých národních výstavách mladých králíků od roku 1986 ukazují vývoj populace a významnější zvýšení počtu v posledních letech.

Šlechtění a udržení unikátního plemene nemajícího ve světě obdobu je mimořádně náročné, vyžaduje značnou míru obětavosti, trpělivosti ale i chovatelského umění od každého chovatele. Můžeme si jen přát dostatek nadšených chovatelů s takovými schopnostmi a druhým přáním může být větší zahraniční rozšíření a zařazení do evropského standardu.

Stav registrace Mbh v Centrální plemenné knize králíků ČSCH v letech 2000 až 2008

Plemeno / rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Moravský bílý hnědooký	169	217	183	263	342	338	383	365	340

Přehled počtu vystavovaných králíků Mbh na některých Národních výstavách mladých králíků v r. 1979 až 2007

Plemeno rok	1979	1986	1989	1993	1997	2001	2003	2007
Moravský bílý hnědooký	0	7	6	36	13	24	16	41
Celkově vystaveno králíků	3949	4761	3897	3342	3965	4608	3535	4543

MVDr. Miloslav Martinec